

Je volgt de Weggevoerdenstraat in de richting van het centrum. Voor de spoorwegovergang kan je eventueel via de Fernand Tavernestraat tot aan de Doornweg wandelen. Steek je 'den bareel' over, dan arriveer je via de Stationsstraat, de Edmond De Deynstraat en de Koepoortstraat aan de Koepoort, de enige overgebleven stadspoort van Ninove.

17 Herstellingswerken aan de Doornweg.
Het stadsbestuur zette in de zomer van 1916 werklozen in voor het herkassen van een deel van de Doornweg. Dit was het laatste werk dat met werklozen werd aangevat. Van alle verbeteringswerken aan de openbare wegen zou niet één werk voor het einde van de oorlog kunnen voltrokken worden. Een van de redenen was dat de Kommandantur Aalst vanaf oktober 1916 begon met het opeisen en wegvoeren van 'Civiel-arbeiders' naar Duitse werkkampen, vooral in het noorden van Frankrijk.

18 Edmond De Deynstraat 55: Brouwerij Slaghmuylde
Ninove telde bij het begin van de Eerste Wereldoorlog zes brouwerijen: De Byst, De Mont, De Cooman-Van Santen, Borms, De Clippel en Slaghmuylde. Tot 1916 mochten alleen de brouwers gerst vrij vervoeren. Vanaf juli 1916 zorgde de 'Gersten-Zentrale' voor de verdeling van de in beslag genomen gerst. Door de opeising van metalen werkte in april 1918 alleen nog de brouwerij van Ernest Slaghmuylde. In alle andere brouwerijen was het koper uitgebroken en weggenomen. Net voor Wapenstilstand werd ook de Brouwerij Slaghmuylde nog uitgebroken. De brouwerij bevond zich aan de achterzijde van het pand in de Edmond De Deynstraat 55 en gaf uit in de Sint-Jorisstraat.

19 Edmond De Deynstraat 13: de 'gemeentelijke beenhouwerij'
Een Duitse verordening in augustus 1915 stelde de prijzen van slachtvee en vlees vast. Veel beenhouwers van de 'Verenigde Beenhouwerij' weigerden aan deze prijs te verkopen. De beenhouwers verkochten nog slechts één dag per week gedurende een paar uur en zegden aan arme lieden die geen goede klanten waren dat zij geen vlees meer hadden. Zo behielden ze een grote voorraad om de volgende dagen aan hun beste klanten tegen verhoogde prijs te verkopen. Daarenboven was zowel het slachten door beenhouwers als de huisslachterij enkel toegelaten na goedkeuring van de Kommandantur. De gemeenteraad besliste om een eigen slachtdienst in te richten om woekerprijzen van slachtvee en vlees tegen te gaan en een betere controle over de verdeling van vlees te voorzien. In april 1916 werd de beenhouwerij van Camiel Grysol-Leclair in de Edmond De Deynstraat als 'Gemeentelijke Beenhouwerij' ingericht. Elk gezin zou zich daar eenmaal per week van vlees kunnen voorzien. Om alle gezinnen te gerieven, zag de stad zich verplicht zes dagen in de week te verkopen en alle dagen te slachten. De 'Verenigde Beenhouwers' van Ninove spraken van broodroof.

20 Dreefstraat: school
De lokalen van de 'Stedelijke Lagere school' en 'Bewaarschool' in de Geraardsbergsestraat waren door de strengere normen van de nieuwe onderwijswet ontoereikend geworden. De stad contacteerde in januari 1917 het bestuur der 'Liberale Associatie', de titelvoerende eigenaars van het lokaal 'Liberale Kring'. De stad stelde voor de ongebruikte lokalen af te staan of in huur te geven voor de 'Stedelijke Lagere school' en 'Bewaarschool', en ook voor andere gemeentelijke instellingen, zoals de 'Nijverheidsschool' en de 'Tekenschool', waarvoor ze geen geschikt lokaal had. De 'Gemeentelijke Lagere- en Bewaarschool' is vanaf 1 september 1917 in het lokaal van de 'Liberale Kring' gevestigd.

Via het Twijnsterplein eindigt de wandeling op de Graanmarkt.

Graanmarkt: de 'Waag'

De gemeenteraad van Ninove besliste bij het begin van de Eerste Wereldoorlog in een huis genaamd de 'Waag' op de Graanmarkt een stedelijke voedingswinkel in te richten. In maart 1915 kwam daar in een van de lokalen van de 'Waag' een Amerikaanse winkel bij. Op initiatief van de Amerikaan Herbert Hoover werd immers op 22 oktober 1914 in Londen de humanitaire hulporganisatie 'Commission for Relief in Belgium' opgericht, die instond voor de aankoop en het transport van voedingswaren voor België. De schaarste aan voeding in Ninove nam evenwel toe. De Amerikaanse winkel was in september 1916 niet meer alle dagen open. Begin oktober 1916 brak zelfs een protestmanifestatie uit in de volkswijken. Het stadsbestuur was de kop van jut. Dat Ninove als enige gemeente in het 'Etappengebied' voor bevoorrading van het 'Hulp- en Voedingscomité' van Brabant afhankelijk was, was wellicht de grootste boosdoener. De voedselschaarste beperkte zich niet tot de stedelijke en de Amerikaanse winkel, ook in andere winkels van de stad was er door het bevoorradingprobleem niets meer te vinden. Eind oktober 1916 werd Ninove overgeheveld naar het 'Hulp- en Voedingscomité' van Oost-Vlaanderen.

Idee, wandelparcours, research & teksten: André Raes.
Met medewerking van Erfgoedraad Ninove (themagroep 'WO1'), dienst cultuur en VVV Ninove.

Illustratieverantwoording:
Stadsarchief Ninove: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
André Raes: 9

WANDELEN in de voetsporen van de GROOTE OORLOG

Sinds 2014 is Ninove een bezige bij in het herdenken van de Eerste Wereldoorlog. Die bedrijvigheid dankt de stad in grote mate aan een themagroep van de erfgoedraad. Deze groep historici en erfgoedwerkers produceerde reeds een mooi volume aan 'Ninooftse Oorlogsgazetten' en voert zo goed als dagelijks de 'oorlogsblog' ninove14-18.weebly.com.

In deze gids presenteert de themagroep een stadswandeling "in de voetsporen van de Grote Oorlog". De wandeling trekt niet alleen langs bekende ijkpunten in het stadscentrum, maar vestigt ook de aandacht op tal van plekken waar een oorlogswetje aan vasthangt of waar honderd jaar geleden 'iets' gebeurd is.

De wandeling start aan de voormalige Sint-Theresiakerk op de hoek van de Brusselse en de Edingsesteeweg. Je loopt vandaar via de Brusselstraat en over het Dr. Hemerijckxplein naar de voetgangers- en fietsersbrug 't Oeversteksen.

1 De St. Theresiakerk
De Sint-Theresiakerk werd pas eind jaren 1920 gebouwd, maar ze vindt haar oorsprong wel in de Eerste Wereldoorlog. Edward Poelaert (*Viane 1888), brancardier en aalmoezenier in het Belgische leger, beloofde een kerk te bouwen als hij levend uit de oorlog mocht terugkeren. Toen hij in 1926 als pastoor in Ninove belandde, maakte hij zijn belofte waar. Pastoor Poelaert stichtte een nieuwe parochie Sint-Theresia en liet op het kruispunt van de wegen naar Brussel en Edingen een kerk bouwen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog liep de 'nieuwe' kerk, zoals ze in Ninove bekend stond, ferme schade van bominslagen op. De schade werd nooit degelijk hersteld. Het gebouw werd in 2003 afgebroken en vervangen door een nog nieuwere kerk, die de stad sinds 2018 als buurthuis gebruikt.

2 Brusselstraat: schietincident
In het begin van de oorlog overnachtte bij weduwe August Vander Haegen de Duitse staf. Rond half tien liep plots een soldaat de eetzaal binnen en riep: "De burgers hebben op onze soldaten geschoten!" Blijkbaar hadden enkele Duitse soldaten aan de pasteibakkerij 'Au Gâteau Délicieux' (huidige Burchtdam 107) een schot gehoord. Daarop losten de Duitsers op hun beurt enkele schoten. In plaats van de toedracht te onderzoeken, werden enkele notabelen, zoals burgemeester Behn, de schepenen en de deken, aangehouden en tegen de muur geplaatst, klaar voor executie. Gelukkig overtuigden enkele moedige vrouwen de Duitse overheid om een onderzoek te starten, waaruit de waarheid te voorschijn kwam.

3 Pollarestaat: werklozen en straatwerken
In uitvoering van de voorschriften van het Nationaal Comité 'Hulp en Bescherming aan de Werklozen' werd in mei 1915 te Ninove het 'Heils-Comité' gesticht. Dit comité moest werklozen bijeenbrengen om verbeteringswerken aan straten en buurtwegen te laten uitvoeren. Het herkassen van de Pollarestaat werd nog in juni 1915 aangevangen. Er werden ook werklozen ingezet om de veldvruchten te bewaken.

Als je vanaf 't Oeversteksen de Dender stroomopwaarts zou volgen, richting Geraardsbergen, kom je na 500 meter aan een sluis op de Dender. Je volgt evenwel de Dender in de andere richting, naar het stadscentrum, en loopt via de Denderkaai naar de Begijnenbrug.

4 'Sas' van Pollare: het huis van de sasmeester
Bij de aftocht in oktober 1918 lieten Duitse soldaten het 'Sas' van Pollare springen. Het huis van de sasmeester was daardoor enige tijd onbewoonbaar. Op 9 november 1918 vielen er ook nog verscheidene bommen van afweerkanonnen. Jaren later vertelden Claeys-Desimpel, vluchtelingen van Zarren die in Ninove verbleven: "Op een avond hoorden wij dichtbij zware ontploffingen. Wij vluchtten de kelder in. Het waren de sassen van de Dender, dat ze deden springen. De Dender liep amper vijf minuten ver van waar wij waren."

5 Denderkaai: de Molen van Prové en de reizigerstram
Alle molens werden op bevel van de Duitse overheid verzegeld, met uitzondering van enkelen die ze opeisten voor het malen van het graan. Voor het afleveren van de opgeëiste granen bepaalde de bezetter per gemeente bijzondere leveringsdagen. De molen van Prové deed dienst voor het afnemen en bewaren van de korenoogst van de landbouwers van Ninove.

De Denderkaai was de terminus van de reizigerstram die Ninove met Brussel verbond. Door de gigantische troepenmacht lag in het begin van de oorlog het buurttramverkeer stil. De Duitsers namen korte tijd de leiding over, maar vanaf november 1914 exploiteerde de Belgische overheid weer met eigen personeel de lijn. Vanaf september 1917 reed de tram nog maar tot halverwege de weg naar Brussel: de baan was opgebroken, omdat de Duitsers massaal rails en andere metalen opeisten.

6 Burchtdam: de kantfabriek van Van Den Bossche
 In februari 1918 verplichtte de Kommandantur de stad om twee 'gefangenenlagers' in te richten: de kantfabriek van Van Den Bossche (aan het begin van de Burchtdam) en de garenfabriek van Désiré De Bodt (in de Polderlos; de huidige Centrumlaan). De stad moest opdraaien voor de onkosten van de inrichting, waardoor ze andere rekeningen niet meer kon betalen en in mei 1918 genoodzaakt was om geld te lenen.

Je loopt door de Burchtstraat, met links het klooster van de Zusters der Heilige Harten en rechts de Hospitaalkapel, tot het kruispunt met de Centrumlaan en de Marktstraat.

7 Burchtstraat: het Zusterhuis en de Hospitaalkapel
 Op het einde van de oorlog verplichtte de Duitse overheid het Zusterhuis, zoals alle scholen, om de klaslokalen te ontruimen, zodat ze er Duitse soldaten, op terugtocht van het front, konden herbergen. De klassen werden overgebracht naar de fabriek van Felix De Clercq, 'Filterie Moderne', op de Burchtweiden (de huidige Désiré De Bodtkaai). Maar al na één week werden ook de fabrieken verplicht de klaslokalen te ontruimen.

In de lente van 1917 voerden de Engelsen luchtaanvallen uit op de Duitsers in de frontstreek. Duizenden inwoners van Zarren, Staden en andere gemeenten in West-Vlaanderen vertrokken met de trein naar het binnenland. Vele honderden belandden in de streek van Ninove. Tot begin 1919 verbleven meer dan 400 Zarrenaars in ballingschap in onze stad. Hun pastoor Buyck probeerde vermenging met de plaatselijke bevolking zoveel mogelijk te vermijden. De pastoor droeg onder andere elke dag een mis voor zijn gevluchte parochianen op in de Hospitaalkapel in de Burchtstraat.

8 Burchtstraat: het huis van Désiré De Bodt / hotel 'In den Keizer'
 De Ortskommandant, die nagaat of de Duitse bevelen plaatselijk werden uitgevoerd, vestigde zich in september 1916 in de woonst van de industrieel Désiré De Bodt in de Burchtstraat. Het was op dat moment onduidelijk waar De Bodt zich bevond. "Deze heer is overigens een man die in het buitenland vele zaken maakte": met die mededeling van de stad moest de Duitse overheid het stellen.

De secretaris van de Ortskommandant verbleef in het ernaast gelegen hotel 'In den Keizer'. Wellicht vond de secretaris zijn kamer te donker, want de stad werd verplicht een elektrische lamp te plaatsen. Burgemeester Behn bracht de Ortskommandant ter kennis dat, ingevolge het bevel der Kommandantur, geen plaatsingen van elektrisch licht door private personen mochten gedaan worden, en of het niet mogelijk was de secretaris bij de Ortskommandantur zelf in te kwartieren, zoals het tot heden altijd was geweest.

Op de hoek van de Burchtstraat en de Centrumlaan werp je eerst een blik op de bijzondere toren van het neoklassieke oude stadhuis van Ninove. Vervolgens wandel je via de brede Centrumlaan langsheen het winkelcentrum Ninia tot aan de rotonde.

9 Oudstrijdersplein: de beiaard van het oud stadhuis
 In mei 1914 namen de Leuvense klokkengieters Somers en Michaux de beiaard mee om te herstellen. Ook de toren van het oud stadhuis zou worden opgeknapt. Door de oorlog die kort erna uitbrak, konden de werkzaamheden aan de toren slechts gedeeltelijk uitgevoerd worden. Pas in 1923 besliste de gemeenteraad om de werken verder te zetten. Al die tijd stond de beiaard in de werkplaats van Michaux.

10 Centrumlaan / Polderlos: de 'ontluisingsinrichting' Stichelmans en de 'gevangenis' De Bodt
 De Anciens Etablissement J. Stichelmans et fils kregen van de Kommandantur het bevel om tegen 18 februari 1918 de machines weg te halen om op die manier de fabriek te kunnen inrichten als een ontluisingsinrichting ('saniteitsbad'). Even verderop, aan de Polderlos, was één zaal in de fabriek van Désiré De Bodt aangeduid voor het afleveren van opgeëiste tabak. Deze fabriek verzamelde daarnaast wol die was opgeëist. Niet alleen schapenwol, maar ook matraswol waren burgers verplicht af te leveren aan de Kommandantur. De fabriek van De Bodt werd in februari 1918 ook ingericht tot 'gefangenenlager'.

Aan de rotonde neem je de Vuurkruisstraat. Via de Polderbaan en de Rode Kruisstraat beland je in de Geraardsbergsestraat. Loop je voor het 'Volkshuis' naar links, dan kom je in Preulegem. Ga je naar rechts, dan passeer je eerst aan de linkerkant het Savooiplein en sla je vervolgens rechts de Dam in.

11 Preulegem: 'Schoolsoep' in pantoffelfabriek 'Economique'
 Vanaf begin 1915 begon Ninove goedkope of gratis maaltijden te verstrekken ('Schoolsoep, Volkssoep'). Aanvankelijk reden nog wagens van het 'Groen Kruis' naar Aalst om aardappelen uit een schip te laden. Maar toen ook de kleine burgerij meer en meer honger ging lijden, schoot in juli 1916 de 'Schoolsoep', op initiatief van de stad, voorgoed uit de startblokken. De eigenaars van de pantoffelfabriek 'Economique' (op de hoek van Preulegem en Gentsestraat) stelden hun lokalen ter beschikking. Het aantal schoolkinderen van 4 tot 14 jaar dat dagelijks 'soep met vlees in' kreeg vermeerderde dagelijks. In september 1916 namen 1.587 kinderen deel aan de 'Schoolsoep'. Diezelfde maand besliste de stad om gedurende het winterseizoen de schoolsoep te laten benutten in de scholen, zonder de schooluren te verminderen.

12 Geraardsbergsestraat: de gemeentelijke school
 In de stedelijke lagere gemeenteschool in de Geraardsbergsestraat was zowel de jongens- en meisjesschool als de bewaarschool ondergebracht. Om te voldoen aan de nieuwe onderwijswet waren deze lokalen echter niet meer toereikend, en dus zocht de stad naar een ander schoolgebouw. Vanaf 1 september 1917 werd de stedelijke lagere gemeenteschool in het lokaal van de 'Liberale Kring' in de Dreefstraat gevestigd. Door gebrek aan kolen sloten de scholen eind november 1917 om pas in maart 1918 terug te openen. Op het einde van de oorlog, in september 1918, verplichtten de Duitsers alle schoollokalen in de stad te ontruimen om terugtrekkende Duitsers te kunnen inkwartieren. De fabrieken en alle 'ruime' lokalen in de stad ondergingen hetzelfde lot. Daardoor was het onmogelijk alle leergangen verder te zetten. Op dat moment werd het hospitaal in de Burchtstraat deels en tijdelijk ondergebracht in de stedelijke lagere gemeenteschool in de Geraardsbergsestraat.

Vanaf de Dam kronkel je naar het Kerkplein. Langsheen de abdijsite en door de tunnel onder de spoorlijn brengt de Kloosterweg je naar de Abdijsstraat. Je volgt de Abdijsstraat bergop, tot aan de Abdijspoort.

13 Kerkplein: stadstuinen op het kerkhof
 De Duitse overheid verplichtte de stad in april 1916 alle braakliggende stadsgronden te benutten voor het planten van aardappelen. Zeer geschikt daarvoor was het perceel grond dat de familie Van Espen-Haelterman, tot vergroting van het kerkhof, aan de stad had geschonken. Het stadsbestuur besloot om voor de duur van de oorlog deze strook grond kosteloos in gebruik te geven aan behoeftigen die geen land in gebruik hadden of geen eigendom bezaten. Het perceel werd verdeeld in twaalf loten die bij loting werden toegewezen.

14 Tussen Lange Muren en Hof ter Duyst: een vliegplein
 Eind november 1917 werd de stad verplicht een deel van haar grondgebied geschikt te maken tot landingsplaats voor 'vliegmachines'. Een weide tussen de Lange Muren en het Hof ter Duyst werd geëffend. Alle hinderpalen werden weggeruimd; de bomen werden aangeslagen voor het overvelven van de grachten..

15 Abdijsstraat: de kloosterhoeve
 In de hoeve van de abdi (de 'kloosterhoeve') woonde tijdens de Eerste Wereldoorlog de weduwe Maria Van Espen-Haelterman. Opgeëist hooi en stro werd ingeleverd in de grote schuur van de hoeve. Van schurft verdachte dieren werden er ondergebracht in een speciaal hiervoor ingerichte 'schurftstal'.

16 Aalstersesteenweg: Belgische cyclisten aan herberg 'Den Ezel'
 Tussen een groep van ongeveer tweehonderd Belgische cyclisten en een twintigtal Duitse soldaten kwam het in september 1914, ter hoogte van herberg 'Den Ezel', tot een treffen. Er vielen aan Duitse zijde een dode en een gewonde. Zes Duitsers werden gevangen genomen en naar het stadhuis gebracht. Later vond men nog een officier tussen de betteraven (bieten). Rond 17u30 vertrokken de Belgen; ze namen de gevangenen mee.

